

**Dirección Xeral de Formación Profesional
Rede de Conservatorios Profesionais de Música e Danza de Galicia**

MD85PRO01

Programación

Centro: CMUS Profesional de Santiago de Compostela

Materia/disciplina: Harmonía

Curso: 2022 - 2023

Índice

1	Introdución.....	3
2	Metodoloxía.....	3
3	Atención á diversidade.....	5
4	Temas transversais.....	5
	4.1. Educación en valores.....	5
	4.2. Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC´s).....	6
5	Actividades culturais e de promoción das ensinanzas.....	6
6	Secuenciación do curso.....	6
	6.1. Curso: 3º Grao Profesional.....	7
	6.2. Curso: 4º Grao Profesional.....	16
7	Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica.....	25
8	Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento.....	25
9	ANEXOS.....	26
	9.1. Probas de acceso a outros cursos.....	26
	9.2. Criterios para a obtención dos premios fin de grao.....	27

1 Introducción

A harmonía na obra musical do período tonal é a responsable de regular a tensión no discurso musical. Afecta á melodía e ao ritmo. Unha nota calquera pode ter un significado totalmente distinto e polo tanto ser tocada de xeito distinto segundo o seu carácter harmónico. Por outra parte, a tonalidade é a cor do fragmento musical; e, por así dicilo, o e espazo onde se desenvolve a obra. Cando o compositor cambia de ton lévanos a outro espazo e os distintos sons cambian de rol entre eles polo que saber se unha nota é estable, inestable, fundamental, terceira, quinta, sétima, nota de adorno, real, é importantísimo para facer unha interpretación consciente e poder enfatizar o seu significado. Aínda que é certo que moitas veces tocamos sen coñecer todos estes datos debido a que a costume xa nos da unha formación previa, coñecer a harmonía axuda ao músico a tocar con máis sentido e tamén nos axuda a gozar da música máis intensamente. Este é o motivo polo que non se debe descoidar o seu estudo e o motivo polo que ten cabida no grao profesional.

2 Metodoloxía

No deseño das estratexias metodolóxicas non é posible atopar un modelo universal aplicable a todos os profesores e a todas as realidades educativas. A formulación de orientacións metodolóxicas debe facerse tendo en conta a súa flexibilidade á hora de levalos á práctica. En realidade todas elas son compatibles entre si, e a súa aplicación dependerá das características especiais dos distintos contidos a tratar, e das particularidades de cada alumno.

Principios metodolóxicos da Programación Didáctica

Os principios metodolóxicos que se recollen con carácter xeral nesta programación, serán aplicados en función de diversas variables como son: os obxectivos e contidos didácticos abordados en cada unidade, o tipo de actividade didáctica que se propicia, o tipo de alumno co que se aplicarán, adaptándose sempre ás súas necesidades específicas, etc. A continuación coméntanse brevemente os principios metodolóxicos máis relevantes que se terán en conta no desenvolvemento da actividade docente. No momento de aplicar estas liñas metodolóxicas, teranse en conta os criterios para a atención á diversidade, xa que cada alumno vai necesitar unha orientación adecuada ás súas características.

Partir dos coñecementos previos

O ensino ten que partir da realidade dos alumnos, dos seus coñecementos previos e o seu desenvolvemento evolutivo, segundo as etapas de maduración mental nas que se atopan. Disto depende o que non existan disfuncións nos procesos de ensino aprendizaxe. Non é o profesor, coa súa propia metodoloxía, senón o alumno o que se sitúa no centro do programa educativo. É en función das súas necesidades e capacidades que se organiza todo o proceso de ensino aprendizaxe.

Favorecer a motivación do alumnado

O reforzo da motivación considérase fundamental para obter o máximo nivel de implicación do alumno na súa aprendizaxe. A motivación é capaz de explicar cara a onde diriximos as nosas accións e a enerxía coa que nos empregamos na realización dunha actividade. Desexar facer algo, fai posible a súa aprendizaxe. Ao mesmo tempo, se logramos que a aprendizaxe resulte pracenteiro, tamén redundará na eficacia desta aprendizaxe. Aínda que moitos dos factores que afectan ao grado de motivación dos alumnos son alleos á nosa capacidade de influencia, existen moitos outros de tipo intrínseco sobre os que si podemos intervir.

Estimular a creatividade a través do ensino da harmonía

Unha actitude creativa trata de atopar solucións concretas e eficaces a cada situación sen ter que acudir necesariamente a fórmulas harmónicas recibidas e memorizadas de antemán. Como punto de partida habemos de evitar calquera tipo de dogmatización nas nosas explicacións e consignas verbais. No mundo da música, e en particular na harmonía, aínda que organizada sistematicamente pola lóxica orde didáctico, as respostas non son únicas e a miúdo a opción menos convencional ou lóxica é a que mellor resultado dá. É certo que hai alumnos máis predispostos que outros para a creatividade, aínda que no noso labor pedagóxica podemos provocar situacións e seguir estratexias que estimulen a creatividade.

Conectar os elementos da técnica compositiva coa creatividade persoal

A atención aos problemas e procedementos técnicos compositivos só pode entenderse separada da intención expresiva se se fai con fins de análises ou pola necesidade dun adestramento específico dalgún dos seus aspectos. No entanto é necesario integrar ambos extremos, transformando as simples accións mecánicas, o que se entende tradicionalmente por “regras” en movementos significativos, en relación ao fin musical que se pretende conseguir. Deste xeito conseguírase unificar intencións e procedementos nunha unidade de acción que pode ser asumida como propia polo alumno.

Estimular a actitude analítica para a comprensión global da obra musical

A capacidade cognitiva do alumno de 3º curso permítelle o recoñecemento e análise por separado de cada un dos elementos básicos do fenómeno musical: sonoridade, harmonía, ritmo, etc. Desde este momento é necesario orientar o estudo desde unha actitude analítica, tratando de relacionar os diversos exercicios co fenómeno musical que encerran, de acordo ao estilo que representan.

A actividade

Un método activo caracterízase pola formulación inicial que as cousas ensínanse facéndoas. A actividade supón a posta en marcha dunha serie complexa de variables que, debido ao talante da materia, poden ser corporais, intelectuais, espirituais, afectivas, sociais e interpretativas. Xa que logo, e considerando a idade do alumnado, partiremos dos contidos procedimentais, incidindo nas actitudes, con vistas a que comprendan os conceptos impartidos.

A unidade de teoría e practica

A súa tradicional separación non facilita a fixación do aprendido no proceso de ensino-aprendizaxe. Para mesturar a práctica e a teoría a través da actividade, é necesario un principio de intervención educativa baseado na investigación persoal, por parte da docencia, e dos discentes de forma individual e grupal.

A interdisciplinariade

A relación con outras materias é máis que destacada, o cal dota á programación dun enfoque amplo, aproveitando os numerosos puntos de contacto co currículo das outras materias.

A globalización

O ensino da harmonía é progresiva e os seus coñecementos acumulativos, polo que dalgunha forma todos interrelaciónanse entre si. Os contidos e a organización das unidades didácticas elaboóranse buscando a continuidade de cada unha delas sobre as anteriores.

3 Atención á diversidade

As medidas que se levarán a cabo para a atención á diversidade atópanse detalladas no Plan de atención á diversidade do centro, dispoñible na páxina súa páxina web.

4 Temas transversais

Todos os temas transversais, e especialmente os de Educación para a igualdade de oportunidades de ambos sexos, a Educación moral e cívica e a educación para a saúde (sobre todo en torno á contaminación acústica) estarán presentes ao longo do curso en todas as unidades didácticas .

4.1. Educación en valores

A través da educación transmítense os valores, grazas aos cales é posible vivir en sociedade e participar na vida democrática da mesma. A sociedade reclama da educación a preparación en hábitos de convivencia e respecto mutuo que fan posible que os nenos e nenas, así como aos mozos de ambos sexos conformen a súa propia identidade, o que lles permita construír a súa relación co medio.

A música é sen dúbida un bo instrumento educativo para alcanzar estas metas. E isto é así porque a música é a plasmación sonora dos desexos, as opinións. É a translación ao sentido, ao vivido, a aquilo que queremos expresar. É a creatividade en grado máximo. É, sen dúbida, o desenvolvemento da linguaxe e da imaxinación. É sensibilidade.

A música é arte. Unha arte pensada para ser non só escrito senón escoitado. Os rapaces e rapazas sensibilizados coa música canalizan moitas veces as emocións a través da linguaxe sonora que lles axuda a entender o mundo e as relacións cos demais.

A educación, neste sentido, ten o deber non só de ensinar senón de producir aprendizaxe. As composicións musicais de todas as épocas suxiren e comunican valores, desexos, emocións, beleza, preocupacións. O ensino da música é una ferramenta fundamental para a educación en valores incidindo na educación, nas relacións escolares, no papel do profesor e dos alumnos no contexto educativo, nos métodos e estilos de aprendizaxe, etc.

4.2. Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's)

A aplicación da tecnoloxía da información e comunicación (TIC) e as Novas Tecnoloxías levounos a unha nova revolución, permitindo un crecemento enorme, evolución e perfeccionamento do proceso creativo musical. Non obstante, faise necesario regularlas, e, seguindo a normativa do noso centro, establecemos o seguinte regulamento:

1. Non se permite o uso de teléfonos móbiles, así coma calquera outro dispositivo electrónico equiparable, dentro das aulas, agás nos casos en que o profesor ou profesora o autorice e sexa con fins didácticos.
2. Non se permite o uso na aula ou fora dela de ningún programa ou aplicación informática que recopile ou faga uso de calquera dato do alumnado (datos persoais, datos de avaliación e seguimento) agás CENTROSNET, e a súas aplicacións para dispositivos móbiles, ou calquera outro establecido e/ou autorizado pola consellería.
3. Poderanse utilizar outros programas ou aplicacións informáticas que non recopile nin faga uso de calquera dato do alumnado (metrónomo, afinador, etc.).
4. Para o uso de calquera outro programa ou aplicación informática do que non se faga mención na programación didáctica correspondente ou recopile ou faga uso de algún dato de carácter persoal ou referente ao seguimento ou avaliación do alumnado, deberase pedir autorización expresa a cada alumno ou alumna, ou aos seus titores legais, de ser o caso.
5. No caso de que o profesorado ou o alumnado precisen facer uso do móbil ou de calquera outro dispositivo electrónico semellante nas aulas por algún motivo de forza maior e xustificable, deberá pedirse autorización á Dirección do Centro.

5 Actividades culturais e de promoción das ensinanzas

Non se contemplan actividades culturais e de promoción das ensinanzas nesta materia mais alá da escoita de música en vivo e a asistencia a concertos dentro ou fóra do Centro que determine o profesor. En todo caso, adaptaranse ás instrucións das autoridades e ás directrices que o centro estableza.

6 Secuenciación do curso

6.1. Curso: 3º Grao Profesional

6.1.1. Obxectivos

A definición dos obxectivos é o primeiro paso para o desenvolvemento dunha programación coherente. Para iso faremos unha análise comentada dos obxectivos da materia de Harmonía que dita o Currículo oficial. No proceso de planificación do ensino da harmonía é necesario contextualizar os obxectivos xerais do grao profesional. Para iso faremos un comentario, sobre cada un deles. O ensino da harmonía no Grao Profesional terá como obxectivo contribuir a desenvolver nos alumnos as seguintes capacidades:

- Coñecer os elementos básicos da harmonía tonal e as súas características, funcións e transformacións nos distintos contextos históricos.

A harmonía é un proceso que foi cimentándose ao longo da historia e que vai variando conforme avanza. A formulación do coñecemento harmónico que articula o currículo organízase en base á comprensión dos procedementos de relación dos diferentes elementos que conforman o feito musical, tanto dentro dunha consideración morfolóxica, do que se produce nun mesmo instante temporal, como dentro dunha consideración sintáctica, é dicir, a súa relación co que antecede e co que segue e a súa función dentro do contexto do que forma parte. Todo iso sen esquecer que o coñecemento detallado e profundo do sistema tonal irá permitindo, en forma progresiva, ampliar a comprensión de determinados ensinamentos como a Historia da Música, coas que a Harmonía haberá de xuntarse durante este grao profesional co fin de buscar a desexable complementariedade en canto á adquisición de coñecementos.

- Utilizar en traballos escritos os elementos e procedementos básicos da harmonía tonal.

O coñecemento dos procedementos de relación entre os elementos morfosintácticos e a súa práctica adecuada permiten a comprensión dos diferentes estilos ao longo do período tonal. Doutro lado, a realización escrita de devanditos procedementos acentúa a capacidade analítica do alumno e pon de relevo outros aspectos máis profundos do feito musical como a noción de textura.

- escoitar internamente a harmonía, tanto na análise como na realización de exemplos.

O carácter abstracto da música pon de manifesto a necesidade de crear no alumno unha sistematización no seu intento de comprensión que pasa pola distinción das relacións auditivas. Como queira que, nos seus aspectos teóricos máis básicos, a harmonía é unha continuación da linguaxe musical e nel foise creando unha práctica auditiva mediante os chamados ditados musicais, o alumno de harmonía debe afondar nesa escoita de xeito máis global de maneira que dita escoita interna vaia aos poucos conformándose como un feito inherente á súa condición de músico.

- Tocar esquemas harmónicos básicos no piano.

O currículo de Grao Profesional contempla, para os alumnos de instrumentos non polifónicos, o estudo do piano de xeito complementario. Isto permite que o feito polifónico, inherente á harmonía, sexa comprendido por todo o alumnado mediante a execución persoal no instrumento. Con este obxectivo, ademais, ponse en práctica a base do pensamento harmónico do período tonal mediante a execución das relacións que orixinan todo o entramado sintáctico sobre o que se constrúe o feito musical nos seus diferentes estilos.

- Identificar a través da audición os acordes e procedementos máis comúns da harmonía tonal.

A audición convértese no feito clave do fenómeno musical. A música faise para ser escoitada e esa escoita é unha actividade que se debe ir formando desde o comeza dos estudos xa sexa dun xeito consciente ou inconsciente. Co feito da identificación auditiva suscítase un obxectivo que se sustenta sobre o concepto de asimilación sonora do feito harmónico. Enténdese que a asimilación e discriminación dos procedementos máis comúns na harmonía tonal conlevan unha relación coa comprensión estilística en función da organización que os devanditos elementos realicen.

- Identificar a través da análise de obras os acordes, os procedementos máis comúns da harmonía tonal e as transformacións temáticas.

Con este obxectivo inténtase afondar no obxectivo anterior pero nun plano máis profundo. O estudante de harmonía debe ter unha visión global (sintáctica) da obra que analice. Tendo en conta que todos os alumnos de harmonía son instrumentistas, están habituados todos eles ao concepto de forma e de transformación temática. Con este obxectivo preténdese ademais realizar unha escoita consciente dos elementos que integran o feito musical e cos que os alumnos están en contacto permanente.

- Comprender a interrelación dos procesos harmónicos coa forma musical.

A harmonía pretende a comprensión da interrelación dos diferentes elementos que configuran o feito musical. Eses feitos organízanse no que chamamos forma, que non é outra cousa que a diferente forma en que teñen de ordenarse. Como queira que todo proceso estético caracterízase por unha ordenación interna específica, con este obxectivo preténdese a comprensión desa interrelación.

- Ser crítico fronte á escasa calidade harmónica que puidese presentarse tanto en músicas propias ou alleas como en harmonizacións xeradas por medios electrónicos de modo automático.

A capacidade crítica implica unha madurez que o alumno de en torno aos 14 anos debe desenvolver como parte consubstancial da súa formación. En harmonía, a abstracción que aparentemente conleva o feito musical, impón moitas veces unha complicación no desenvolvemento desa capacidade crítica, o que como superación, propón este obxectivo. Doutro lado non hai que esquecer a importancia que a pedagogía moderna outorga á capacidade de desenvolver unha autocrítica que no caso de harmonía vén dada pola posibilidade de recoñecer un mesmo os erros que se xeraron nunha incorrecta realización.

6.1.2. Contidos

Contidos xerais da materia de harmonía

Do mesmo xeito que se fixo cos obxectivos, imos realizar unha análise comentada dos contidos prescritos polo currículo oficial para o grao profesional de harmonía:

1. O acorde

O acorde é a base sobre a que se constrúe o fenómeno harmónico. Xa como elemento xerador do mesmo (horizontalidade) ou como aglutinador dunha experiencia sonora máis vertical (contrapunto). En linguaxe musical xa se deron unhas nocións sobre o proceso de formación dos mesmos e no curso primeiro estudáronse os acordes de tres sons como base para a comprensión dos diferentes procedementos de enlace e funcionamento dos mesmos. Nesta materia preténdese a comprensión e coñecemento dos acordes de 3 e 4 notas como xénese do fenómeno tonal e máis concretamente romántico.

2. Consonancia e Disonancia

A consonancia e disonancia, desde o século XVI convértese no motor da relación musical e no seu factor de evolución. Todo o fenómeno musical podemos dicir que vira en torno á procura de disonancia. Desde ese punto de vista, neste curso vanse a traballar os elementos disonantes que caracterizan o estilo tonal e os seus procedementos de preparación e de resolución.

3. Estado fundamental e inversións dos acordes tríadas e de sétima sobre todos os grados da escala e dos acordes de novena dominante.

Os acordes organízanse en base a un son de referencia sobre o que se colocan outros sons mediante relacións interválicas de terceira. Estes acordes poden ter o seu son xerador no baixo ou non. En función da súa colocación diremos que está nunha posición ou outra. Con este contido preténdese unha comprensión desa colocación acórdica entendendo as consecuencias que pode xerar a mesma en todo tipo de acordes de 3 e 4 notas.

4. Enlace de notas

Os acordes como elementos illados teñen unha importancia relativa dentro do feito musical. O que dá sustancia sonora a un procedemento musical determinado é a forma na que se suceden os acordes. Dese estudio obtéñense consecuencias estilísticas vitais para a comprensión do feito harmónico.

5. Tonalidade e funcións tonais

A tonalidade é o ámbito no que se move o fenómeno harmónico durante dous séculos e medio. O alumno, dun modo xeral, leva polo menos 7 anos estudando e interpretando dentro desa concepción estilística polo que debe entender o papel organizativo que desempeñan os elementos que a integran. É vital para o entendemento harmónico a comprensión que o papel das funcións tonais tivo ao longo da historia.

6. Elementos e procedementos de orixe modal presentes no Sistema Tonal.

A concepción modal parte dun principio de non xerarquía, no que o papel fundamental xóga a relación interválica independente dun son específico que poida xeralo. A harmonía tonal estivo afastada dese concepto pois se fundamenta no seu oposto, é dicir na xerarquía dun son en torno ao que se desenvolve o feito musical. O estudo dos procedementos modais poden dar unha visión moi importante tanto no plano evolutivo inicial como no máis tardío do seu interrelación coa tonalidade.

7. O ritmo harmónico

O ritmo harmónico está intimamente relacionado co concepto de ritmo. Refírese á frecuencia con que se van producindo os fenómenos acórdicos e é moi importante por canto relaciónase directamente co concepto de disonancia e, por extensión, co feito evolutivo que se pretende comprender neste curso.

8. Cadencia perfecta, imperfecta, plagal, rota, semicadencia. Procesos cadenciais.

A cadencia é o fenómeno que organiza a forma durante gran parte da época tonal. A súa procura primeiro, e a súa intención de ignorala, despois, é unha das claves da comprensión harmónica e da evolución musical.

Con este contido preténdese que o alumno coñeza todos os procedementos de ordenación que a cadencia posibilitou ao longo da música tonal.

9. A modulación e os seus procedementos. Flexións introtonais.

A modulación xorde como procedemento necesario para suscitar un crecemento sonoro ou unha procura cara a un plano de comunicación diferente. Os procedementos modulatorios son unha das bases características para a identificación dos diferentes estilos. Tanto é así que conforme avanza a música o proceso modulatorio vaise complicando a medida que se afasta do centro tonal nun teórico círculo.

10. Progresións unitonais e modulantes

As progresións son procedementos utilizados desde outrora para a creación dunha tensión musical desde un punto de vista estético (para crear unha tensión específica) ou como procedemento técnico (para lograr un xiro modulatorio determinado, etc). Conforme avanza a visión modulatoria, a progresión adopta procedementos construtivos nos que a modulación xoga un papel moi importante.

11. Series de sextas e de sétimas

As series de sextas son un procedemento que xorde como ampliación disonante dos primitivas sucesións paralelas do primeiro renacemento e que compositores como Beethoven adoptan como procedemento de ampliación expresiva. As series de 7ª teñen unha aplicación similar e na música de jazz, por exemplo, convértense nunha das bases da súa concepción.

12. Estudos de notas estrañas (notas de paso, floreos, retardos, apoiaturas, anticipacións, escapadas e elisións).

Os alumnos de harmonía están en contacto coas notas estrañas desde, o inicio dos seus estudos de música xa que, como intérpretes, tócanas nas súas obras desde os primeiros cursos. Tradicionalmente estudáronse ao final da harmonía, quizais pola súa asimilación co feito exclusivamente melódico. O caso é que o feito de que o alumno as coñeza e interprete permiten e case obrigan, ao seu estudio neste curso como vía comprensiva sobre todo dos encadeamentos e da ampliación funcional.

13. Práctica de todos os elementos anteriores en traballos escritos.

Todos os contidos previos deben ter o seu reflexo en traballos que os susciten unificados e interrelacionados de xeito coherente e aplicados en función das diferentes estéticas utilizadas.

14. Iniciación á harmonización do coral a capella no estilo de J. S. Bach.

A importancia de Bach na historia musical é de todos coñecida. O paradigma que se realizado del como fronteira entre unha cultura que busca o tonal e unha cultura que o atopa, fan que o estudio dos seus procedementos harmónicos sexa necesario e imprescindible para calquera alumno de harmonía. Doutra banda o coral permite unha elaboración nítida do feito funcional de xeito sinxelo e comprensiva dentro dun estilo comprensible e asimilado polo alumno.

15. Práctica auditiva e instrumental que conduza á interiorización dos elementos aprendidos.

Como xa se sinalou nos obxectivos, a audición convértese no feito clave do fenómeno musical. A música faise para ser escoitada e esa escoita é unha actividade que se debe ir formando desde o comezo dos estudos xa sexa dun xeito consciente ou inconsciente. Co feito da práctica auditiva desenvólvese unha asimilación e discriminación dos diferentes procedementos máis comúns na harmonía tonal que conlevan unha relación coa comprensión estilística en función da organización que devanditos elementos realicen.

16. Análise de obras para relacionar devanditos elementos e procedementos, así como as transformacións temáticas dos materiais utilizados co seu contexto estilístico e a forma musical.

A práctica da análise constitúe unha das claves da formación do harmonista e do músico en xeral. De feito, unha vez acabado este curso, o alumno ten a obrigación ou a posibilidade de estudar análise de xeito mais específica. Este contido intenta, pois, un primeiro achegamento a unha das bases do futuro compositor, pois da comprensión do feito musical previo obterá as consecuencias que lle permitan xerar unha linguaxe propia.

Relación e secuenciación de contidos do primeiro curso de harmonía (3º Curso de Grao Profesional).

Primeiro Trimestre

U.D. 1 - Recapitulación de coñecementos previos. Intervalos, acordes, consonancia e disonancia, escalas, etc. A serie harmónica.

U.D. 2 - Introducción á harmonía tonal. As principais funcións tonais e as súas relacións.

U.D. 3 - A escritura vocal. Enlaces a dúas e tres voces.

U.D. 4 - Enlaces a 4 voces. Duplicacións. Movements permitidos e non permitidos.

U.D. 5 - A primeira inversión. O acorde de sexta, duplicacións e conducción das voces. A serie de sextas.

Segundo Trimestre

U.D. 6 - A cadencia como elemento estrutural. Cadencias auténtica, imperfecta, plagal, rota e semicadencia.

U.D. 7 - Harmonización de baixos e tiple dados.

U.D. 8 - As progresións unitónicas.

U.D. 9 - O dobre e triple cifrado. Introducción ás notas de adorno consoantes.

Terceiro trimestre

U.D. 10 - O acorde de cuarta e sexta como acorde auxiliar. Realizacións.

U.D. 11 - Introducción ao acorde de Sétima de Dominante. Inversións e resolucións.

U.D. 12 - Análise harmónico de obras sinxelas.

6.1.3. Avaliación

A avaliación será continua, sistemática e integradora, excepto para os alumnos que, por falta de datos, non poidan ser avaliados de xeito continuo.

Criterios de avaliación

O Currículo de Grao Profesional recolle os criterios de avaliación xunto a unha breve descrición dos mesmos, que non se reproducen aquí por falta de espazo, aínda que se relacionan no parágrafo que vén a continuación. A definición duns criterios de avaliación responde á necesidade de describir aquilo do que debe ser capaz o alumno para demostrar que logrou un obxectivo.

A continuación procédese a relacionar devanditos criterios xerais cos contidos de terceiro e cuarto curso, o que nos ofrece a oportunidade de concretalos en factores ou criterios de avaliación máis precisos e específicos para o nivel no que se sitúa a programación. Deste xeito teremos máis elementos de xuízo á hora de avaliar.

1. Realizar exercicios a partir dun baixo cifrado dado; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: Encadear adecuadamente os acordes, dominar a mecánica de organización harmónica, aplicar adecuadamente unha realización coidada desde o punto de vista musical.

2. Realizar exercicios a partir de triples dados; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: Empregar con sentido sintáctico diferentes acordes incluíndo os de 7ª de dominante, dominar os diferentes procedementos harmónicos dunha realización coidada e interesante, harmonizar poñendo especial coidado na voz do baixo.

3. Realizar exercicios de harmonización a partir de baixos dados sen cifrar; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: Empregar con sentido sintáctico diferentes acordes incluíndo os de 7ª de dominante, dominar os diversos procedementos harmónicos para conseguir unha realización coidada e interesante, harmonizar poñendo especial coidado na voz de soprano.

4. Compoñer exercicios breves a partir dun esquema dado ou pequenas pezas a partir de exemplos dados; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: crear na súa integridade pequenas pezas musicais a partir de indicacións harmónicas esquemáticas, comprender os diversos procedementos de funcionalidade harmónica en base aos cales desenvolver formulacións individuais, lograr habilidade para conseguir unha realización lóxica, coidada e interesante, prestando especial atención ás voces extremas.

5. Identificar auditivamente diversos erros en exercicios preparados con esta finalidade e propoñer solucións; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: detectar erros de realización mediante a audición, desenvolver a capacidade para propoñer alternativas adecuadas aos erros detectados.

6. Identificar mediante a análise diversos erros en exercicios preparados con esta finalidade e propoñer solucións; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: detectar os posibles defectos nunha realización mediante a análise da Partitura, desenvolver a capacidade para propoñer alternativas adecuadas aos erros detectados.

7. Improvisar no piano, a partir de esquemas propostos, os encadeamentos de acordes e procedementos da harmonía tonal estudados, dentro do carácter basicamente homofónico; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: improvisar encadeamentos e procesos harmónicos básicos en todas as tonalidades, interiorizar os encadeamentos e procesos harmónicos básicos en todas as tonalidades, desenvolver as capacidades auditivo-prácticas.

8. Tocar no piano traballos realizados; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de utilizar un instrumento polifónico como medio de aprendizaxe para constatar sonoramente o escrito, interiorizar o efecto que producen as distintas sucesións harmónicas realizadas, e comprender o fenómeno da interrelación auditivo-instrumental mediante a práctica.

Mínimos esixibles

Para que un alumno poida superar o curso a nota final debe ser igual ou superior a 5. Deberá conseguir un mínimo de coñecementos e destrezas que se poden resumir como seguen:

1. **Escritura.** Coñecemento dos elementos harmónicos que forman parte dos contidos dese curso e capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.
2. **Audición.** Capacidade de recoñecer os distintos acordes, tanto illados, como os enlaces de dominante e a súa resolución estudados nese curso.

Secuenciación dos contidos mínimos

Primeiro trimestre: Coñecemento básico do funcionamento do sistema tonal e o enlace de acordes tríade en estado fundamental e primeira inversión. Capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.

Segundo trimestre: Coñecemento básico do enlace de acordes tríade en estado fundamental e primeira inversión a partir de baixos sen cifrar. Capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.

Terceiro trimestre: Coñecemento básico do enlace de acordes tríades e de sétima de dominante en todas as inversións, así como da harmonización de triples dados. Capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.

Procedementos e ferramentas de avaliación

Os instrumentos a empregar para avaliar vanse a programar para cada trimestre cursado, consistindo en varios tipos de probas:

Ao comezo do curso, no horario de clase, realizarase unha proba de avaliación inicial que permita valorar os coñecementos previos do alumno. Así poderíanse abordar ou afianzar aqueles contidos nos que o alumno non ten unha correcta base; este procedemento tamén podería completarse co traballo en titorías para aqueles alumnos con carencias máis fondas. Nesta avaliación preguntárase ademais aos alumnos se teñen problemas de conexión telemática.

Anotacións no caderno de seguemento do alumnado referidas ás correccións en clase e á participación. Esta permite saber o que os alumnos pensan e saben a través das súas preguntas e intervencións en clase, de postas en común e debates ou entrevistas persoais.

Probas específicas.

Ó rematar cada trimestre o alumnado realizará unha proba escrita onde se manifesten os contidos traballados en clase.

Realización: Para esta proba reservarase un día lectivo, no horario normal de clase. Estas probas estarán integradas con normalidade dentro da actividade educativa e poderán ser abertas ou pechadas (tipo test).

Contidos: Poderán incluír distintos tipos de probas relacionadas cos principais criterios de avaliación dos cales a modo de exemplo propóñense os seguintes:

- realización dun baixo tiple cifrado ou sen cifrar seguindo as pautas indicadas no enunciado;
- realización dunha proba de carácter auditivo;
- análise dunha obra ou fragmento musical.

Criterios de cualificación

Debido a que a avaliación é continua, a nota final da materia será a obtida no terceiro trimestre.

Os criterios de cualificación son os seguintes:

- Participación: 10%
- Traballo diario: 50%
- Proba específica: 40%

Os criterios de recuperación de alumnado con avaliacións pendentes.

1. Un exame de recuperación que se determinará no seu momento.
2. Asistir a clase de forma habitual
3. Realizar os exames trimestrais

Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Os criterios para a concesión de ampliación de matrícula están regulados nas Normas de Organización e Funcionamento do centro (NOF), a disposición da comunidade educativa na páxina web.

Para conceder a ampliación de matrícula é necesario que o alumnado teña superado todos os obxectivos sinalados para o curso que estea realizando. Ademais deberá de demostrar un grao de madurez e sensibilidade acorde co curso ao que pretenda promocionar.

Para tal fin realizarase unha proba que consistirá en:

1. Realización dun exercicio de baixo, tiple, ou combinado de ambos onde o alumno/a demostre ter superados os contidos do curso.
2. Proba auditiva de escoita dos elementos traballados onde se demostre o nivel necesario para superar o curso.

Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación serán os establecidos para o mesmo curso no que está. A proba valorarase do 1 ao 10 sendo necesaria unha cualificación de 5 puntos para superala.

6.1.4. Medidas de recuperación

Procedementos de recuperación ordinarios

Para a recuperación da materia estableceranse traballos específicos ao longo do curso e nos casos máis complexos o alumnado poderá asistir nas horas de titorización. Coa superación da segunda avaliación considerarase superada a primeira e coa superación da terceira avaliación considerarase superado o curso completo.

Procedementos de avaliación nos casos en que a avaliación continua non é posible

Como se indica anteriormente, o procedemento xeral de avaliación é o da **avaliación continua** pero, se o profesor ou profesora da materia considera que non ten os datos necesarios para avaliar a algún alumno/a de xeito continuo por mor das faltas de asistencia reiteradas, deberá convocalo para unha única proba (que poderá ter varias partes), de carácter escrito, auditivo ou ambos, na semana de exames previa a todas as sesións de avaliación. Neste caso o alumno ou alumna será convocado para dita proba cunha semana de antelación, alomenos.

Será o criterio do profesor ou profesora o que determine se un alumno ou alumna non pode ser avaliado seguindo os procedementos ordinarios da avaliación continua pero, en todo caso, o número de ausencias do alumno ou alumna deberá ser superior ao 50% das sesións de clase do trimestre.

A proba consistirá en...

un exame que incluírá todos os contidos da avaliación/ curso.

Os criterios de cualificación de dita proba serán...

3. Realización dun exercicio de baixo, tiple, ou combinado de ambos onde o alumno/a demostre ter superados os da avaliación/ o curso.
4. Proba auditiva de escoita dos elementos traballados onde se demostre o nivel necesario para superar a avaliación/o curso.

A non asistencia á proba será cualificada coa nota mínima (1) por parte do profesor ou profesora da materia na sesión de avaliación correspondente.

Proba extraordinaria de avaliación (para materias con cualificación negativa)

No mes de xuño realizarase unha proba extraordinaria de recuperación para o alumnado que non superara a materia durante o curso que consistirá cos mesmos parámetros descritos anteriormente.

6.1.5. Recursos didácticos

O departamento didáctico seleccionará os recursos que considere convenientes para servir de apoio ao proceso de ensino- aprendizaxe que se desenvolve: Na clase mediante: diversos tratados relacionados coa materia, partituras de obras de consulta, piano, recursos discográficos, revistas e publicacións ao efecto. Fóra do aula: papel pautado, libro de consulta, exercicios facilitados polo profesor, piano, ordenador, internet e obras de consulta.

Recursos metodolóxicos

Respecto da bibliografía os alumnos poderán adquirir o libro Harmonía de Walter Piston. Nel aparecen numerosos exemplos e explicacións que poden axudar enormemente a comprensión dos diversos procesos harmónicos.

Nas clases analizaranse partituras correspondentes a diversos estilos e épocas históricas con o fin de familiarizar ao alumno con os procedementos harmónicos de cada época.

Bibliografía, materiais, e recursos didácticos.

Piston, Walter.- Harmonía.- Labor.

Da Motte, Diether.- Harmonía.- Labor.

Schönberg, Arnold.- Harmonía.- Real Musical.

Schönberg, Arnold.- Funcións estruturais da harmonía.-Labor.

Kühn, Clemens.- Formación musical do oído.- Labor.

Hindemith, Paul.- Adestramento elemental para músicos.- Ricordi Americana.

Os libros editados pola desaparecida editorial Labor poden ser agora publicados por outras editoriais como Ideamúsica.

6.2. Curso: 4º Grao Profesional

6.2.1. Obxectivos

A definición dos obxectivos é o primeiro paso para o desenvolvemento dunha programación coherente. Para iso faremos unha análise comentada dos obxectivos da materia de Harmonía que dita o Currículo oficial.

No proceso de planificación do ensino da harmonía é necesario contextualizar os obxectivos xerais do grao profesional. Para iso faremos un comentario, sobre cada un deles. O ensino da harmonía no Grao Profesional terá como obxectivo contribuir a desenvolver nos alumnos as seguintes capacidades:

- Coñecer os elementos básicos da harmonía tonal e as súas características, funcións e transformacións nos distintos contextos históricos.

A harmonía é un proceso que foi cimentándose ao longo da historia e que vai variando conforme avanza. A formulación do coñecemento harmónico que articula o currículo organízase en base á comprensión dos procedementos de relación dos diferentes elementos que conforman o feito musical, tanto dentro dunha consideración morfolóxica, do que se produce nun mesmo instante temporal, como dentro dunha consideración sintáctica, é dicir, a súa relación co que antecede e co que segue e a súa función dentro do contexto do que forma parte. Todo iso sen esquecer que o coñecemento detallado e profundo do sistema tonal irá permitindo, en forma progresiva, ampliar a comprensión de determinados ensinamentos como a Historia da Música, coas que a Harmonía

haberá de xuntarse durante este grao profesional co fin de buscar a desexable complementariedade en canto á adquisición de coñecementos.

- Utilizar en traballos escritos os elementos e procedementos básicos da harmonía tonal.

O coñecemento dos procedementos de relación entre os elementos morfosintácticos e a súa práctica adecuada permiten a comprensión dos diferentes estilos ao longo do período tonal. Doutro lado, a realización escrita de devanditos procedementos acentúa a capacidade analítica do alumno e pon de relevo outros aspectos máis profundos do feito musical como a noción de textura.

- escoitar internamente a harmonía, tanto na análise como na realización de exemplos.

O carácter abstracto da música pon de manifesto a necesidade de crear no alumno unha sistematización no seu intento de comprensión que pasa pola distinción das relacións auditivas. Como queira que, nos seus aspectos teóricos máis básicos, a harmonía é unha continuación da linguaxe musical e nel foise creando unha práctica auditiva mediante os chamados ditados musicais, o alumno de harmonía debe afondar nesa escoita de xeito máis global de maneira que dita escoita interna vaia aos poucos conformándose como un feito inherente á súa condición de músico.

- Tocar esquemas harmónicos básicos no piano.

O currículo de Grado Profesional contempla, para os alumnos de instrumentos non polifónicos, o estudo do piano de xeito complementario. Isto permite que o feito polifónico, inherente á harmonía, sexa comprendido por todo o alumnado mediante a execución persoal no instrumento. Con este obxectivo, ademais, ponse en práctica a base do pensamento harmónico do período tonal mediante a execución das relacións que orixinan todo o entramado sintáctico sobre o que se constrúe o feito musical nos seus diferentes estilos.

- Identificar a través da audición os acordes e procedementos máis comúns da harmonía tonal.

A audición convértese no feito clave do fenómeno musical. A música faise para ser escoitada e esa escoita é unha actividade que se debe ir formando desde o comeza dos estudos xa sexa dun xeito consciente ou inconsciente. Co feito da identificación auditiva suscítase un obxectivo que se sustenta sobre o concepto de asimilación sonora do feito harmónico. Enténdese que a asimilación e discriminación dos procedementos máis comúns na harmonía tonal conlevan unha relación coa comprensión estilística en función da organización que os devanditos elementos realicen.

- Identificar a través da análise de obras os acordes, os procedementos máis comúns da harmonía tonal e as transformacións temáticas.

Con este obxectivo inténtase afondar no obxectivo anterior pero nun plano máis profundo. O estudante de harmonía debe ter unha visión global (sintáctica) da obra que analice. Tendo en conta que todos os alumnos de harmonía son instrumentistas, están habituados todos eles ao concepto de forma e de transformación temática. Con este obxectivo preténdese ademais realizar unha escoita consciente dos elementos que integran o feito musical e cos que os alumnos están en contacto permanente.

- Comprender a interrelación dos procesos harmónicos coa forma musical.

A harmonía pretende a comprensión da interrelación dos diferentes elementos que configuran o feito musical. Eses feitos organízanse no que chamamos forma, que non é outra cousa que a diferente forma en que teñen de ordenarse. Como queira que todo proceso estético caracterízase por unha ordenación interna específica, con este obxectivo preténdese a comprensión desa interrelación.

- Ser crítico fronte á escasa calidade harmónica que puidese presentarse tanto en músicas propias ou alleas como en harmonizacións xeradas por medios electrónicos de modo automático.

A capacidade crítica implica unha madurez que o alumno de en torno aos 14 anos debe desenvolver como parte consubstancial da súa formación. En harmonía, a abstracción que aparentemente conleva o feito musical, impón moitas veces unha complicación no desenvolvemento desa capacidade crítica, o que como superación, propón este obxectivo. Doutro lado non hai que esquecer a importancia que a pedagogía moderna outorga á capacidade de desenvolver unha autocrítica que no caso de harmonía vén dada pola posibilidade de recoñecer un mesmo os erros que se xeraron nunha incorrecta realización.

6.2.2. Contidos

Contidos xerais da Materia de Harmonía

Do mesmo xeito que se fixo cos obxectivos, imos realizar unha análise comentada dos contidos prescritos polo Currículo oficial para o Grado Profesional de Harmonía:

1. O acorde

O acorde é a base sobre a que se constrúe o fenómeno harmónico. Xa como elemento xerador do mesmo (horizontalidade) ou como aglutinador dunha experiencia sonora máis vertical (contrapunto). En linguaxe musical xa se deron unhas nocións sobre o proceso de formación dos mesmos e no curso primeiro estudáronse os acordes de tres sons como base para a comprensión dos diferentes procedementos de enlace e funcionamento dos mesmos. Nesta materia preténdese a comprensión e coñecemento dos acordes de 3 e 4 notas como xénese do fenómeno tonal e máis concretamente romántico.

2. Consonancia e Disonancia

A consonancia e disonancia, desde o século XVI convértese no motor da relación musical e no seu factor de evolución. Todo o fenómeno musical podemos dicir que vira en torno á procura de disonancia. Desde ese punto de vista, neste curso vanse a traballar os elementos disonantes que caracterizan o estilo tonal e os seus procedementos de preparación e de resolución.

3. Estado fundamental e inversións dos acordes tríadas e de sétima sobre todos os grados da escala e dos acordes de novena dominante.

Os acordes organízanse en base a un son de referencia sobre o que se colocan outros sons mediante relacións interválicas de terceira. Estes acordes poden ter o seu son xerador no baixo ou non. En función da súa colocación diremos que está nunha posición ou outra. Con este contido preténdese unha comprensión desa colocación acórdica entendendo as consecuencias que pode xerar a mesma en todo tipo de acordes de 3 e 4 notas.

4. Enlace de notas

Os acordes como elementos illados teñen unha importancia relativa dentro do feito musical. O que dá sustancia sonora a un procedemento musical determinado é a forma na que se suceden os acordes. Dese estudio obtéñense consecuencias estilísticas vitais para a comprensión do feito harmónico.

5. Tonalidade e funcións tonais

A tonalidade é o ámbito no que se move o fenómeno harmónico durante dous séculos e medio. O alumno, dun modo xeral, leva polo menos 7 anos estudando e interpretando dentro desa concepción estilística polo que debe

entender o papel organizativo que desempeñan os elementos que a integran. É vital para o entendemento harmónico a comprensión que o papel das funcións tonais tivo ao longo da historia.

6. Elementos e procedementos de orixe modal presentes no Sistema Tonal.

A concepción modal parte dun principio de non xerarquía, no que o papel fundamental xógao a relación interválica independente dun son específico que poida xeralo. A harmonía tonal estivo afastada dese concepto pois se fundamenta no seu oposto, é dicir na xerarquía dun son en torno ao que se desenvolve o feito musical. O estudio dos procedementos modais poden dar unha visión moi importante tanto no plano evolutivo inicial como no máis tardío do seu interrelación coa tonalidade.

7. O ritmo harmónico

O ritmo harmónico está intimamente relacionado co concepto de ritmo. Refírese á frecuencia con que se van producindo os fenómenos acórdicos e é moi importante por canto relaciónase directamente co concepto de disonancia e, por extensión, co feito evolutivo que se pretende comprender neste curso.

8. Cadencia perfecta, imperfecta, plagal, rota, semicadencia. Procesos cadenciais.

A cadencia é o fenómeno que organiza a forma durante gran parte da época tonal. A súa procura primeiro, e a súa intención de ignorala, despois, é unha das claves da comprensión harmónica e da evolución musical.

Con este contido preténdese que o alumno coñeza todos os procedementos de ordenación que a cadencia posibilitou ao longo da música tonal.

9. A modulación e os seus procedementos. Flexións introtonais.

A modulación xorde como procedemento necesario para suscitar un crecemento sonoro ou unha procura cara a un plano de comunicación diferente. Os procedementos modulatorios son unha das bases características para a identificación dos diferentes estilos. Tanto é así que conforme avanza a música o proceso modulatorio vaise complicando a medida que se afasta do centro tonal nun teórico círculo.

10. Progresións unitonais e modulantes

As progresións son procedementos utilizados desde outrora para a creación dunha tensión musical desde un punto de vista estético (para crear unha tensión específica) ou como procedemento técnico (para lograr un xiro modulatorio determinado, etc). Conforme avanza a visión modulatoria, a progresión adopta procedementos construtivos nos que a modulación xoga un papel moi importante.

11. Series de sextas e de sétimas

As series de sextas son un procedemento que xorde como ampliación disonante dos primitivas sucesións paralelas do primeiro renacemento e que compositores como Beethoven adoptan como procedemento de ampliación expresiva. As series de 7ª teñen unha aplicación similar e na música de jazz, por exemplo, convértense nunha das bases da súa concepción.

12. Estudos de notas estrañas (notas de paso, floreos, retardos, apoiaturas, anticipacións, escapadas e elisións).

Os alumnos de harmonía están en contacto coas notas estrañas desde, o inicio dos seus estudos de música xa que, como intérpretes, tócanas nas súas obras desde os primeiros cursos. Tradicionalmente estudáronse ao final da harmonía, quizais pola súa asimilación co feito exclusivamente melódico. O caso é que o feito de que o alumno as coñeza e interprete permiten e case obrigan, ao seu estudio neste curso como vía comprensiva sobre todo dos encadeamentos e da ampliación funcional.

13. Práctica de todos os elementos anteriores en traballos escritos. Todos os contidos previos deben ter o seu reflexo en traballos que os susciten unificados e interrelacionados de xeito coherente e aplicados en función das diferentes estéticas utilizadas.

14. Iniciación á harmonización do coral a capella no estilo de J. S. Bach.

A importancia de Bach na historia musical é de todos coñecida. O paradigma que se realizou del como fronteira entre unha cultura que busca o tonal e unha cultura que o atopa, fan que o estudio dos seus procedementos harmónicos sexa necesario e imprescindible para calquera alumno de harmonía. Doutra banda o coral permite unha elaboración nítida do feito funcional de xeito sinxelo e comprensiva dentro dun estilo comprensible e asimilado polo alumno.

15. Práctica auditiva e instrumental que conduza á interiorización dos elementos aprendidos.

Como xa se sinalou nos obxectivos, a audición convértese no feito clave do fenómeno musical. A música faise para ser escoitada e esa escoita é unha actividade que se debe ir formando desde o comezo dos estudos xa sexa dun xeito consciente ou inconsciente. Co feito da práctica auditiva desenvólvese unha asimilación e discriminación dos diferentes procedementos máis comúns na harmonía tonal que conlevan unha relación coa comprensión estilística en función da organización que devanditos elementos realicen.

16. Análise de obras para relacionar devanditos elementos e procedementos, así como as transformacións temáticas dos materiais utilizados co seu contexto estilístico e a forma musical.

A práctica da análise constitúe unha das claves da formación do harmonista e do músico en xeral. De feito, unha vez acabado este curso, o alumno ten a obrigaón ou a posibilidade de estudar análise de xeito mais específica. Este contido intenta, pois, un primeiro achegamento a unha das bases do futuro compositor, pois da comprensión do feito musical previo obterá as consecuencias que lle permitan xerar unha linguaxe propia.

Relación e secuenciación de contidos do Segundo Curso de Harmonía (4º Curso de Grao Profesional).

Primeiro Trimestre

U.D. 1 - Coñecementos previos do curso anterior. Harmonización de baixos e cantos dados.

U.D. 2 - A modulación diatónica na harmonía tonal. Tonalidades veciñas. A dominante secundaria.

U.D. 3 - O acorde de sétima sobre o VII grao. Sétima diminuída e sétima de sensible.

U.D. 4 - Acordes de sétima diatónica.

Segundo Trimestre

U.D. 5 - Serie de sétimas diatónicas.

U.D. 6 - Serie de sétimas de dominante.

U.D. 7 - Modulación cromática.

Terceiro Trimestre

U.D. 8 - Sexta Napolitana.

U.D. 9 - Sexta Aumentada.

6.2.3. Avaliación

A avaliación será continua, sistemática e integradora, excepto para os alumnos que, por falta de datos, non poidan ser avaliados de xeito continuo.

Criterios de avaliación

O Currículo de Grao Profesional recolle os Criterios de Avaliación xunto a unha breve descrición dos mesmos, que non se reproducen aquí por falta de espazo, aínda que se relacionan no parágrafo que vén a continuación. A definición duns criterios de avaliación responde á necesidade de describir aquilo do que debe ser capaz o alumno para demostrar que logrou un obxectivo.

A continuación procédese a relacionar devanditos criterios xerais cos contidos de terceiro e cuarto curso, o que nos ofrece a oportunidade de concretar os devanditos criterios en factores ou criterios de avaliación máis precisos e específicos para o nivel no que se sitúa a programación. Deste xeito teremos máis elementos de xuízo á hora de avaliar.

1. Realizar exercicios a partir dun baixo cifrado dado; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: Encadear adecuadamente os acordes, dominar a mecánica de organización harmónica, aplicar adecuadamente unha realización coidada desde o punto de vista musical.

2. Realizar exercicios a partir de triplés dados; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: Empregar con sentido sintáctico diferentes acordes incluíndo os de 7^a de dominante, dominar os diferentes procedementos harmónicos dunha realización coidada e interesante, harmonizar poñendo especial coidado na voz do baixo.

3. Realizar exercicios de harmonización a partir de baixos dados sen cifrar; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: Empregar con sentido sintáctico diferentes acordes incluíndo os de 7^a de dominante, dominar os diversos procedementos harmónicos para conseguir unha realización coidada e interesante, harmonizar poñendo especial coidado na voz de soprano.

4. Compoñer exercicios breves a partir dun esquema dado ou pequenas pezas a partir de exemplos dados; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: crear na súa integridade pequenas pezas musicais a partir de indicacións harmónicas esquemáticas, comprender os diversos procedementos de

funcionalidade harmónica en base aos cales desenvolver formulacións individuais, lograr habilidade para conseguir unha realización lóxica, coidada e interesante, prestando especial atención ás voces extremas.

5. Identificar auditivamente diversos erros en exercicios preparados con esta finalidade e propoñer solucións; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: detectar erros de realización mediante a audición, desenvolver a capacidade para propoñer alternativas adecuadas aos erros detectados.

6. Identificar mediante a análise diversos erros en exercicios preparados con esta finalidade e propoñer solucións; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: detectar os posibles defectos nunha realización mediante a análise da Partitura, desenvolver a capacidade para propoñer alternativas adecuadas aos erros detectados.

7. Improvisar no piano, a partir de esquemas propostos, os encadeamentos de acordes e procedementos da harmonía tonal estudados, dentro do carácter basicamente homofónico; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de: improvisar encadeamentos e procesos harmónicos básicos en todas as tonalidades, interiorizar os encadeamentos e procesos harmónicos básicos en todas as tonalidades, desenvolver as capacidades auditivo-prácticas.

8. Tocar no piano traballos realizados; con este criterio preténdese avaliar que o alumno sexa capaz de utilizar un instrumento polifónico como medio de aprendizaxe para constatar sonoramente o escrito, interiorizar o efecto que producen as distintas sucesións harmónicas realizadas, e comprender o fenómeno da interrelación auditivo-instrumental mediante a práctica.

Mínimos esixibles

Para que un alumno poida superar a materia a nota final debe ser igual ou superior a 5. Os contidos mínimos para poder superala son os seguintes:

1. Escritura. Coñecemento dos elementos harmónicos que forman parte dos contidos dese curso e capacidade de empregalos nos exercicios enlazados correctamente.
2. Audición. Capacidade de recoñecer os distintos acordes, tanto illados, como os enlaces de dominantes e a súa resolución estudados neste curso; recoñecemento auditivo dos enlaces de sexta aumentada e napolitanas.
3. Análise. Ser capaz de comprender os recursos harmónicos mediante os que se estrutura unha obra musical do período de practica común.

Secuenciación dos contidos mínimos

Primeiro trimestre: Coñecemento básico do enlace de acordes tríade e de sétima en todas as inversións e da modulación diatónica. Capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.

Segundo trimestre: Coñecemento básico da serie de sétimas diatónicas e da modulación cromática. Capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.

Terceiro trimestre: Coñecemento básico dos acordes de sexta aumentada e napolitana. Capacidade de empregalos nos seus exercicios escritos cun mínimo de erros.

Procedementos e ferramentas de avaliación

Os instrumentos a empregar para avaliar vanse a programar para cada trimestre cursado, consistindo en varios tipos de probas:

Ao comezo do curso, no horario de clase, realizarase unha proba de avaliación inicial que permita valorar os coñecementos previos do alumnado. Así poderíanse abordar ou afianzar aqueles contidos no que o alumno non ten unha correcta base; este procedemento tamén podería completarse co traballo en titorías para aqueles alumnos con carencias máis fondas. Nesta avaliación se preguntará ademais aos alumnos se teñen problemas de conexión telemática.

Anotacións no caderno de seguemento do alumnado referidas ás correccións en clase e á participación. Esta última permite saber o que os alumnos pensan e saben a través das súas preguntas e intervencións en clase, de postas en común e debates ou entrevistas persoais.

Probas específicas.

Ó rematar cada trimestre o alumnado realizará unha proba onde se manifesten os contidos traballados en clase.

Realización: Para esta proba reservárase un día lectivo, no horario normal de clase. Estas probas estarán integradas con normalidade dentro da actividade educativa e poderán ser abertas ou pechadas (tipo test).

Contidos:

- realización dun baixo tiple cifrado ou sen cifrar seguindo as pautas indicadas no enunciado;
- realización dunha proba de carácter auditivo;
- análise dunha obra ou fragmento musical.

Criterios de cualificación

Debido a que a avaliación é continua, a nota final da materia será a obtida no terceiro trimestre.

Os criterios de cualificación son os seguintes:

1. Participación: 10%
2. Traballo diario: 50%
3. Proba específica: 40%

Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Os criterios para a concesión de ampliación de matrícula están regulados nas Normas de Organización e Funcionamento do centro (NOF), a disposición da comunidade educativa na páxina web.

Para conceder a ampliación de matrícula é necesario que o alumnado teña superado todos os obxectivos sinalados para o curso que estea realizando. Ademais deberá de demostrar un grao de madurez e sensibilidade acorde co curso ao que pretenda promocionar.

Para tal fin realizarase unha proba que consistirá en:

5. Realización dun exercicio de baixo, tiple, ou combinado de ambos onde o alumno/a demostre ter superados os contidos do curso.
6. Proba auditiva de escoita dos elementos traballados onde se demostre o nivel necesario para superar o curso.
7. Realización do análise dunha pequena obra ou fragmento cos contidos tratados no curso.

Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación serán os establecidos para o mesmo curso no que está. A proba valorarase do 1 ao 10 sendo necesaria unha cualificación de 5 puntos para superala.

6.2.4. Medidas de recuperación

Procedementos de recuperación ordinarios

Para a recuperación da materia estableceranse traballos específicos ao longo do curso e nos casos máis complexos o alumnado poderá asistir nas horas de titorización. Coa superación da segunda avaliación considerarase superada a primeira e coa superación da terceira avaliación considerarase superado o curso completo.

Procedementos de avaliación nos casos en que a avaliación continua non é posible

Como se indica anteriormente, o procedemento xeral de avaliación é o da **avaliación continua** pero, se o profesor ou profesora da materia considera que non ten os datos necesarios para avaliar a algún alumno/a de xeito continuo por mor das faltas de asistencia reiteradas, deberá convocalo para unha única proba (que poderá ter varias partes), de carácter escrito, auditivo, analítico ou ambos, na semana de exames previa a todas as sesións de avaliación. Neste caso o alumno ou alumna será convocado para dita proba cunha semana de antelación, alomenos. Será o criterio do profesor ou profesora o que determine se un alumno ou alumna non pode ser avaliado seguindo os procedementos ordinarios da avaliación continua pero, en todo caso, o número de ausencias do alumno ou alumna deberá ser superior ao 50% das sesións de clase do trimestre.

A proba consistirá nun exame que incluírá todos os contidos da avaliación/ curso.

Os criterios de cualificación de dita proba serán...

1. Realización dun exercicio de baixo, tiple, ou combinado de ambos onde o alumno/a demostre ter superados os da avaliación/ o curso.
2. Proba auditiva de escoita dos elementos traballados onde se demostre o nivel necesario para superar a avaliación/o curso.
3. Realización do análise dunha pequena obra ou fragmento cos contidos tratados no curso.

A non asistencia á proba será cualificada coa nota mínima (1) por parte do profesor ou profesora da materia na sesión de avaliación correspondente.

Proba extraordinaria de avaliación (para materias con cualificación negativa)

No mes de xuño realizarase unha proba extraordinaria de recuperación para os alumnos que non superaran a materia durante o curso que consistirá cos mesmos parámetros descritos anteriormente.

6.2.5. Recursos didácticos

O departamento didáctico seleccionará os recursos que considere convenientes para servir de apoio ao proceso de ensino- aprendizaxe que se desenvolve: Na clase mediante: diversos tratados relacionados coa materia, partituras de obras de consulta, piano, recursos discográficos, revistas e publicacións ao efecto. Fóra do aula: papel pautado, libro de consulta, exercicios facilitados polo profesor, piano, ordenador, internet e obras de consulta.

Recursos metodolóxicos

Respecto da bibliografía os alumnos poderán adquirir o libro Harmonía de Walter Piston. Nel aparecen numerosos exemplos e explicacións que poden axudar enormemente a comprensión dos diversos procesos harmónicos.

Nas clases analizaranse partituras correspondentes a diversos estilos e épocas históricas con o fin de familiarizar ao alumno con os procedementos harmónicos de cada época.

Bibliografía, materiais, e recursos didácticos.

Piston, Walter.- Harmonía.- Labor.

Da Motte, Diether.- Harmonía.- Labor.

Schönberg, Arnold.- Harmonía.- Real Musical.

Schönberg, Arnold.- Funcións estruturais da harmonía.-Labor.

Kühn, Clemens.- Formación musical do oído.- Labor.

Hindemith, Paul.- Adestramento elemental para músicos.- Ricordi Americana.

Os libros editados pola desaparecida editorial Labor poden ser agora publicados por outras editoriais como Ideamúsica.

7 Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica

Consistirán nunha avaliación continua por parte do profesor da especialidade da programación didáctica, rexistrando as posibles incidencias e variacións na mesma no caso de presentarse. Ademais nas reunións do Departamento de Fundamentos de composición levarase a cabo un seguimento da programación co mesmo fin.

8 Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento

Nas reunións do Departamento de Fundamentos de composición acordaranse as medidas oportunas de avaliación necesarias para o correcto funcionamento do mesmo; trataranse conxuntamente co seguimento da programación.

9 ANEXOS

9.1. Probas de acceso a outros cursos

O alumnado que desexe participar nas probas que anualmente se convocan para acceder aos diversos cursos do grao profesional deberán demostrar o seu dominio da materia de Harmonía mediante un exercicio determinado para ese fin.

Así, para o acceso a 4º curso de Grao Profesional o aspirante realizará unha proba similar á proba extraordinaria de avaliación correspondente ao 3º curso de Grao Profesional, cos mesmos contidos e criterios de avaliación.

Para acceso a a 5º curso e 6º de Grao Profesional o aspirante realizará unha proba similar á proba extraordinaria de setembro correspondente ao 4º curso de Grao Profesional, cos mesmos contidos e criterios de avaliación expresados nesta programación.

Contidos

Para acceso a 4º curso:

1. Escritura. Coñecemento dos elementos harmónicos que forman parte dos contidos de terceiro de grao profesional e capacidade de empregalos nos seus exercicios enlazados correctamente.
2. Audición. Capacidade de recoñecer os distintos acordes, tanto illados, como os enlaces de dominante e a súa resolución.

Para acceso a 5º e 6º cursos:

1. Escritura. Coñecemento dos elementos harmónicos que forman parte dos contidos de cuarto de grao profesional e capacidade de empregalos nos seus exercicios enlazados correctamente.
2. Audición. Capacidade de recoñecer os distintos acordes, tanto illados, como os enlaces de dominantes e a súa resolución.; recoñecemento auditivo dos enlaces de sexta aumentada e napolitanas.
3. Análise. Ser capaz de comprender os recursos harmónicos mediante os que se estrutura unha obra musical do período de práctica común.

Criterios de avaliación e cualificación

Para acceso a 4º curso de grao profesional:

Realizarase unha proba que consistirá en:

1. Realización dun exercicio escrito de baixo, tiple, ou combinado de ambos (que podería estar sen cifrar) e que poderá conter enlace de acordes en estado fundamental, 1ª inversión, cuarta e sexta, e acordes de sétima de dominante. A súa cualificación será do **1 ao 6** e especificarase en dita proba a puntuación de cada apartado.
2. Proba auditiva de escoita que poderá conter escoita de acordes maiores, menores e/ou diminuídos en

estado fundamental e nas súas inversións, e enlaces de acordes de sétima de dominante en estado fundamental e invertidos, escoita das cadencias auténtica, plagal, rota e semicadencia. A cualificación será do **1 ao 4** e especificarase en dita proba a puntuación concreta de cada apartado.

O resultado da proba será a suma dos dous puntos anteriores.

Para acceso a 5º e 6º cursos de grao profesional:

Realizarase unha proba que consistirá en:

1. Realización dun exercicio escrito de baixo, tiple, ou combinado de ambos que poderá conter enlace de acordes de sétima e novena de dominante, sétima de sensible e/ou diminuída, modulacións, dominantes secundarias, acordes de sexta aumentada nos seus distintos tipos e/ou acordes de subdominante napolitana. A súa cualificación será do **1 ao 6** e especificarase en dita proba a puntuación de cada apartado.
2. Proba auditiva de escoita que poderá conter escoita de acordes de sétima e novena de dominante, sétima de sensible e/ou diminuída, acordes de sexta aumentada nos seus distintos tipos e/ou acordes de subdominante napolitana. Progresións dos acordes enunciados anteriormente coa súa resolución natural ou excepcional. A cualificación será do **1 ao 4** e especificarase en dita proba a puntuación concreta de cada apartado.

O resultado da proba será a suma dos dous puntos anteriores.

9.2. Criterios para a obtención dos premios fin de grao

Segundo a Orde do 10 de marzo de 2009, polo que se regula o procedemento para a obtención de matrícula de honor e premio de fin de grao para as ensinanzas de música e danza, o premio fin de grao concederase ao alumnado que cumpla os dous seguintes requisitos:

- Rematar os estudos profesionais de música cunha cualificación media de 8, polo menos, no último curso.
- Superar a proba anual correspondente ao final do curso, que deberá ser de carácter práctico e será valorada por un tribunal constituído para tal fin. Os criterios valorativos para a obtención do premio fin de grao establecidos pola Comisión de Coordinación Pedagóxica do centro son comúns para todas as especialidades, pódense consultar no centro ou na súa páxina web.